

V. T. Lisovskij — A. V. Dmitrijev: Ličnost studenta

Leningrad, Izdatelstvo Leningradskogo universiteta, 1974, 184 s.

Recenzovaná práce přináší výsledky sociologického bádání zaměřeného na problémy výchovy studentů, jež uskutečnili pracovníci laboratoře pro sociologický výzkum, která byla zřízena při leningradské univerzitě v roce 1966. Do vlnu dostala tehdy dva úkoly: a) Zajistit sociologický výzkum života studentů a v souvislosti s tím prozkoumat vliv společenských organizací na jejich výchovu. Na podkladě zjištěných skutečností pak měla laboratoř doporučit vhodné cesty k vytvoření kvalitní studentské samosprávy. b) Zajistit koordinaci průzkumů prováděných na jiných vysokých školách RSFSR.

V následujícím období (1966–1974) provedli pracovníci laboratoře řadu sociologických šetření, a to za pomoci anket, osobních rozhovorů, studia písemných materiálů a přímého pozorování. Dále bylo použito sociometrie a pedagogických experimentů. V centru pozornosti bylo poznání osobnosti soudobého studenta. Byly hledány možnosti a způsoby vedení studentů k tomu, aby uvědoměle řídili vlastní chování a vytvářeli pozitivní vlastnosti osobní i profesionální. Takto získané poznatky se pak měly stát základem pro vytvoření systému výchovně vzdělávací práce na vysokých školách. Celý soubor výzkumů byl součástí leningradskou univerzitou řešeného výzkumu *Příprava odborníka na vysoké škole*.

Problematika, která je v knize předkládána, je učenena do jedenácti kapitol.

První kapitola je úvodem do problému, a to z hlediska světových parametrů. Problém vzdělávání mládeže v moderní společnosti je problémem masovým. Podle statistik UNESCO bylo ve světě za poslední čtvrtstoletí vynaloženo na vzdělání víc prostředků než za celé předcházející období. Přesto však roste počet negramotných (v letech 1960–70 se zvýšil ze 700 miliónů na 800 miliónů). Velké problémy jsou v oblasti vysokoškolského vzdělání, neboť zájemci o vysokoškolské vzdělání je daleko víc, než je možno přijmout. V kapitalistických zemích pak diplom nezajišťuje odpovídající zaměstnání. Levicové organizace mládeže usilují o reformu vzdělání a o jeho bezplatnost na všech stupních školského systému. Ještě větší problémy lze očekávat v příštích letech, neboť počet obyvatel značně vzroste.

V další kapitole se autoři snaží objasnit postavení studentstva ve společnosti. Netvoří samostatnou třídu, jak tvrdí někteří buržoazní sociologové, ale *zvláštní sociální skupinu*, která je blízká inteligenci a představuje její rezervu. Pojem „studentstvo“ není ve vědecké literatuře dost přesně definován. Rovněž chybí objasnění charakteru a specifiky práce studentů.

V Sovětském svazu přicházejí od roku 1970 mezi studenty absolventi přípravek — jsou to nejlepší dělníci a kolchozníci, kteří mají za sebou nejméně roční, ale i desetiletou praxi. Za čtyři roky tak přišlo do řad studentů na 180 000 lidí.

Současně studentstvo musí překonávat řadu rozporů. Patří sem rozpor mezi rozvojem intelektuálních i fyzických sil a nedostatkem času a ekonomických možností k uspokojení z toho vznikajících potřeb. Další rozpor je dán současným stavem školského systému — na jedné straně je třeba usilovat o samostatnost, na straně druhé je student omezován mnohdy již zastaralými metodami a formami odborné přípravy. Jiný okruh problémů vzniká z rozporů mezi narůstajícím kvantem informací, které při nedostatku času nemohou být dostatečně zpracovány, což vede k povrchnosti.

Třetí kapitola je věnována problémům příchodu mládeže na vysoké školy. Mládež není dostatečně informována o povolání, které volí, ani o svých vlastních schopnostech a možnostech.

Předmětem čtvrté části je pojednání o ideálu vysokoškolsky vzdělaného odborníka. Ankety k této otázce ukázaly, na které hodnoty se studenti orientují (například hluboké odborné znalosti, vědecká práce, ochota pracovat v kolektivu a upravovat svůj vztah k němu, získávání nadprůměrných odborných znalostí). Zajímavé je, že školy s menší tradicí se v některých hodnoteních odchylojí. (Tak například na periferních vysokých školách bývají vedle hlubokých odborných znalostí zdůrazňovány i takové faktory jako cenné morální kvality, vysoká úroveň obecné kultury, chápání jevů společenského života na základě rozsáhlých sociálně politických znalostí).

Vyučovacímu procesu a vztahu studentů k němu je věnována pátá kapitola. Studenti staví na první místo vysokou úroveň odborných znalostí, schopnost aplikovat je v praxi, a konečně nutnost zůstat na úrovni nejnovějších poznatků vědy.

Autoři si dále všímají adaptace studentů prvních ročníků novým životním a studijním

podmínkám a ukazují, jak některé vysoké školy usnadňují přechod k novému stylu života.

Při výuce je třeba vypracovávat návyky tvůrčí práce, získané znalosti rozvíjet a zdokonalovat a soustavně rozšiřovat teoretický obzor, aby studenti nezaostávali za současným stavem vědy. Obsah výuky by tedy měl být dostatečně dynamický. Odborník musí mít dostatečnou teoretickou přípravu a široký profil. Velký důraz se klade na schopnost aplikace teoretických poznatků v praxi.

Neodmyslitelnou součástí přípravy odborníka je formování vědeckého světového názoru. Tento proces má podle autorů dva úkoly: vybavit studenta jak určitým kvantem znalostí, tak dovedností orientovat se ve skutečnosti, která ho obklopuje. Součástí této kapitoly jsou informace o dotazníkové akci, která byla zaměřena na vlastnosti politicky vzdělaného odborníka a na zájem studentů o politickou práci a politické problémy současnosti.

S vytvářením vědeckého světového názoru souvisí i politická a společenská aktivita studentů, jíž je věnována sedmá kapitola. Vychází opět z dotazníkové akce. K formování sociální zrlosti přispívají studentské budovatelské kolektivy, v nichž studenti získávají potřebné zkušenosti v organizační činnosti.

Z obsahu č. 3/1977 časopisu

SOCIOLOGIČESKI PROBLEMI,

vydávaného Sociologickým ústavem Bulharské akademie věd v Sofii

Dimitrov K.: O podstatě a základních prvcích sociální třídní struktury rozvinutého socialismu

Ivanov V.: Dělnická třída v sociální strukture rozvinuté socialistické společnosti

Mišev K.: Tendence v přeměně sociální struktury a kulturně technické úrovně dělnické třídy v BLR za vědeckotechnické revoluce

Minkov M.: Prognózování sociálně třídní struktury socialistické společnosti

Na přechodu socialistické společnosti ke komunismu stále víc roste význam morálních faktorů. Těmto otázkám je věnována osmá část knihy. Autoři vytyčují základní požadavky na výchovu ke správnému uvědomění.

Jeden z průzkumů byl zaměřen na osobní plány studentů v souvislosti s jejich budoucím povoláním. Těmto problémům věnují autoři pozornost v deváté kapitole. Konstatují (na základě dotazníkové akce), že je rozpor mezi osobními plány studentů a jejich budoucí pracovní činností.

Psychologické aspekty zkoumání studenta jsou předmětem desáté kapitoly. Jde zejména o psychologickou charakteristiku, dále o znalost osobnosti a zákonitosti souvisejících s duševní prací a s organizováním práce.

Poslední kapitola si všímá typologických zvláštností osobnosti dnešního studenta. Autoři referují o sovětských i zahraničních výzkumech této problematiky a předkládají své vlastní výsledky, na jejichž podkladě rozdělili studenty do šesti typů.

Závěrem lze konstatovat, že publikace je cenným zdrojem informací o stavu zkoumání problémů vysokoškolských studentů v Sovětském svazu a že ukazuje cílevědomou snahu prohloubit a zvědečtit přístup k řešení těchto otázek.

Eliška Nováková

Stančevová S.: Hlavní faktory, směry a formy sociálně třídní mobility v socialistické společnosti

Mironov I.: Příjmy a sociálně třídní struktura *Devedžiev M.*: Systémy obcí — hlavní směr reorganizace obcí v BLR

Petrov Ch.: Životní plány bulharských studentů

Josifov A.: Analýza sociologického instrumentáře

Rjabaškin T. V.: (SSSR): XXV. sjezd KSSS a úkoly dalšího rozvoje sociologického výzkumu v SSSR

Fotev G.: Sociologický názor Herberta Spencera na společnost jako na organismus

SOCIOLOGICKÝ ČASOPIS. Vydává Ústav pro filozofii a sociologii, ČSAV, Jilská 1, 110 00 Praha 1, telefon 249—391, v ACADEMII, nakladatelství Československé akademie věd, Vodňáckova 40, 112 29 Praha 1. — Objednávky a předplatné přijímá PNS, administrace odborného tisku, Jindřišská 14, 125 05 Praha 1. Lze také objednat u každého poštovního úřadu nebo doručovatele. — Vychází šestkrát ročně. Cena jednotlivého sešitu Kčs 10,—, roční předplatné Kčs 60,—. — Objednávky ze socialistických zemí vyřizuje ARTIA, Ve Smečkách 30, 111 27, Praha 1. — Tiskne Státní tiskárna, n. p., závod 4, Sámova 12, 101 46 Praha 10. Rukopis tohoto čísla odevzdán do tiskárny v květnu 1977. Číslo vyšlo v srpnu 1977.

Sole agents for all western countries with the exception of the German Federal Republic and West Berlin JOHN BENJAMINS, B. V., Amsteldijk 44, Amsterdam (Z.), Holland, Orders from the G. F. R. and West Berlin should be sent to Kubon & Sagner, P. O. Box 68, 8000 München 34 or to any other subscription agency in the G. F. R. Annual subscription: Vol. 13, 1977 (6 issues) Dutch Glds. 62,— (DM 60,—).

© ACADEMIA, Praha 1977.